

Droog, droger, droogst

A large irrigation system is shown in a green field. The system consists of a black metal frame with several orange wheels and a central pivot point. A long, thin pipe extends from the pivot point across the field, with several smaller pipes branching off. One of these smaller pipes is spraying water, creating a misty spray that catches the light and forms a vibrant rainbow. The background is a line of trees under a clear blue sky.

De klimaatverandering slaat toe. Aanzienlijk eerder dan verwacht. Oost Nederland verdroogt, ondanks de regenval die deze zomer af en toe voor aanvulling zorgde en zorgt. Het is echter onvoldoende. Vooral op de hogere zandgronden groeit het tekort aan water uit tot een groot probleem voor boeren, natuur, maar ook voor landgoederen, kastelen en buitenhuizen. Wat te doen?

Oostelijke zandgronden de klos

Voor het derde jaar op rij droogte en hitte, afgewisseld met regen. Reken er maar op dat dat veel vaker gebeurt en dat de gevolgen nog ernstiger zijn, waarschuwen de klimaatdeskundigen bij het KNMI. Nederland gaat snel naar een toekomst toe, waarbij het klimaat in het binnenland vergelijkbaar is met het zuiden van Frankrijk. De streek rond Bordeaux bijvoorbeeld, met geregeld zeer hoge temperaturen, kurkdroge zomers en af en toe heftige buien.

Neerslag- en grondwatertekort

Door het hete en droge voorjaar – met een record van 713 zonuren – schommelde het neerslagtekort eind juli rond de 200 mm, terwijl het grondwaterpeil nog zo'n 80 cm lager was dan gemiddeld. Per gebied zijn de verschillen aanzienlijk. De hoge zandgronden in Oost- en Zuid-Nederland zijn het vaakst de pineut, met de Achterhoek, Twente, de Veluwe en delen van Drenthe als grote uitschieters.

Ze moeten het van het regenwater hebben, want aanvoer vanuit de grote rivieren ontbreekt. Een lege regenmeter is funest.

Landbouw en natuur zijn de grootste waterslokops. Drie tot vijf procent van de watervoorraad is nodig voor drinkwater, tien procent voor de industrie en de rest gaat naar de natuur en de landbouw. Een landelijke Beleidstafel Droogte van rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en de drinkwaterbedrijven breekt zich het hoofd over oplossingen. Water vasthouden en het verbruik terugdringen zijn nodig, maar hoe en wie gaat dat betalen?

Ideeën zijn er genoeg: naaldbomen eruit, loofbomen erin, want die houden water beter vast. Stenen eruit voor groen in de gemeenten. Minder water verspillen. Boeren kunnen het organisch stofgehalte van de bodem verbeteren en andere gewassen telen. Regenwater optimaal benutten, enz. Maar is het genoeg? Niemand die het antwoord weet.

Heidi van Limburg Stirum, Nederlandse Kastelenstichting:

“Er is te weinig oog voor kastelen, landgoederen en buitenplaatsen”

“De situatie door de droogte op de landgoederen en buitenplaatsen is onderbelicht. Er is te weinig oog voor,” signaleert Heidi van Limburg Stirum, directeur van de Nederlandse Kastelenstichting (NKS) en zelf bewoonster van een buitenplaats bij Olst. De Kastelenstichting brengt momenteel in kaart hoe groot de schade op buitenplaatsen is. Meedoen kan door te mailen naar info@kastelen.nl met vermelding klimaatinventarisatie. Duidelijk is al dat de parken en tuinen met hun historisch groen en markante bomen, te lijden hebben onder de klimaatverandering. Dat geldt zeker ook voor de monumentale gebouwen. Als bijzonder voorbeeld noemt ze de kastelen en havezates, waarvan de grachten droog vallen. Dat is funest voor de houten fundering waarop veel van deze bouwwerken rusten. Dat hout gaat rotten als het niet onder water staat, met alle gevolgen van dien. “Droogte is een blijvend fenomeen, dat water komt niet meer terug.”

Kortom, er moet het nodige gebeuren om de landgoederen en buitenplaatsen van voldoende water te voorzien, met name op de hoge zandgronden. Anders wordt, volgens haar, het karakter van het historische landschap in het oosten aangetast. “De aaneenschakeling van de vele, vaak kleinere historische buitenplaatsen en landgoederen zijn beeldbepalend voor het landschap in Overijssel. Dat beeld mag niet verloren gaan. Nu gaat nog te vaak veel geld en inspanning naar individuele grote projecten maar vergeet de kleinere niet.”

De eigenaren kunnen het niet alleen oplossen. Ze pleit voor een overkoepelende aanpak – een Delta-plan – met een gebiedsgerichte aanpak, waarbij alle partijen betrokken zijn. “Daarbij vrees ik dat we ons ook langzaam realiseren, dat we niet alles kunnen behouden. We moeten het geld zo strategisch mogelijk inzetten.”

Evy Elschot, Vitens:

“Drinkwater duurzaam gebruiken”

“Het is zeker van belang om gezamenlijk het watersysteem te veranderen, om zo ook in de toekomst schoon drinkwater te kunnen blijven gebruiken en te leveren,” geeft Evy Elschot, communicatiemanager bij drinkwaterbedrijf Vitens aan. Bevolkings- en economische groei leiden tot een grotere drinkwatervraag (het RIVM verwacht 30 procent groei in 20 jaar, red.).

Veranderen moet volgens haar door de vraag beter af te stemmen op wat het watersysteem kan leveren. “Dit vereist een intensieve samenwerking met alle partijen, om met elkaar te kijken naar het watersysteem en de inrichting van een gebied.” Als belangrijkste partijen naast de overheid noemt ze landbouw en natuur.

Daarnaast moeten we (drink)water efficiënter en slimmer gaan gebruiken, stelt zij. “Dat betekent zuiniger omgaan met drinkwater, drinkwater-

vriendelijker gaan bouwen, maar ook (regen) water beter vasthouden en waar mogelijk infiltreren in de bodem, in plaats van afvoeren. Dit moeten wij met elkaar doen. Wij roepen al onze klanten op om zuinig om te gaan met drinkwater door korter te douchen en een regenton te gebruiken om de planten water te geven en de tuin te bewateren. Ook geven wij in de zomer tips hoe je drinkwater duurzaam gebruikt.”

“Het speelt nu, het is geen toekomstmuziek. Dat illustreert de situatie op de oostelijke, hoge zandgronden in het Vitens-gebied”, merkt ze op. “Daar is het echt noodzaak om regenwater vast te houden, zeker wanneer de regen minder vaak, maar heviger wordt. Het ‘hoge oosten’ is daardoor al een tijd een stuk droger dan de rest van Nederland. Alle partijen merken hier de effecten van.”

Hein Pieper, dijkgraaf van het Waterschap Rijn en IJssel:

“De veerkracht is uit het watersysteem”

“Het is vele malen erger dan velen zich kunnen voorstellen. We zijn sneller dan gedacht in een ander klimaat terechtgekomen en we weten niet hoe zich dat verder ontwikkelt.” Grote bezorgdheid klinkt door in de woorden van Hein Pieper, de dijkgraaf van het Waterschap Rijn en IJssel. De droogte, maar ook de extremen met het weer plaatsen zijn waterschap voor grote problemen. “De veerkracht is uit het watersysteem.”

Dan heb je het over de afvoercapaciteit of de opvang van het water. Het hoeft maar een of twee weken niet te regenen of juist één stortbui en het heeft direct heel grote gevolgen,” schetst hij de problematiek. Daarbij draagt hij een bijkomend probleem aan. Zullen de verzekeringsmaatschappijen de grote schade blijven vergoeden of draait daar straks de

ondernemer of de burger zelf voor op?

“Als waterschap doen we wat we kunnen. We proberen het water in de haarvaten vast te houden, maar dat is niet voldoende. De grootste extremen kunnen we niet oplossen.

Het enige wat we kunnen is proberen om ons aan te passen. Dat kunnen we niet als waterschap of waterleidingbedrijf alleen. Dat zullen we met zijn allen moeten doen. Samen, anders lukt het niet. Het is een verantwoordelijkheid voor iedereen.” Hein Pieper constateert daarbij dat de burgers zich nog onvoldoende bewust zijn van de problematiek. “Ze denken: de overheid ontzorgt ons wel en ze leunen achterover. Als je kijkt wat dit seizoen het best verkochte artikel bij Bol.com was, dan waren het opblaasbare zwembaden. Zo moet het dus niet.”

